

Система недержавного пенсійного забезпечення в Україні: сучасний стан і напрями розвитку

Костильова Вікторія Володимирівна

магістрантка спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

Румик Ігор Іванович

науковий керівник,

професор кафедри національної економіки та фінансів, д. е. н.,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

На сьогоднішній день ваговими суб'єктами системи недержавного пенсійного забезпечення, як найбільш законодавчо захищених та здатних акумулювати значні обсяги довгострокових фінансових ресурсів, є недержавні пенсійні фонди (надалі-НПФ).

В Україні так, як і в усьому світі недержавні пенсійні фонди являють собою так звану систему накопичення коштів для забезпечення пенсії, додаткової до державної та функціонують у трьох формах: відкриті, професійні та корпоративні [1, с. 321]. Два останніх види призначені для людей, які об'єднані однією професією чи працюють на одному підприємстві. Перші-відкриті абсолютно для всіх. В незалежності від виду фондів, недержавне пенсійне забезпечення є виключним видом діяльності НПФ, який на підставі рішення засновників не має на меті одержання прибутку для його подальшого розподілу між засновниками. Весь прибуток НПФ розподіляється між учасниками Фонду.

Якщо описати схему роботи відкритих НПФ, то вона виглядає наступним чином: людина протягом кількох років платить внески до НПФ, а професійний учасник ринку капіталу-компанія з управління активами інвестує ці кошти при мінімальному рівні ризиковості, але з максимально ефективною прибутковістю. За настанням передбачених законодавством умов для отримання належних учаснику коштів (досягнення пенсійного віку, критичний стан здоров'я, тощо) НПФ починає здійснювати відповідні виплати регулярними платежами або одноразово.

Участь у НПФ дозволяє громадянам отримувати такі види виплат:

- виплата на визначений строк (строком не менш, ніж на 10 років);
- одноразова виплата (критичний стан здоров'я, виїзд на постійне місце проживання за кордон та виплата коштів спадкоємцям).

Наразі, в нашій країні налічується більше 60 НПФ, найбільша кількість з яких зосереджена у м. Києві-40, або 69,0% від загальної кількості діючих НПФ. Загальна кількість учасників, станом на 2021 рік становила 888,3 тис. осіб, тоді як в 2020 році-879,9 тис. [3].

НПФ самостійно не надає послуги з недержавного пенсійного забезпечення, а на підставі відповідних договорів обслуговується такими професійними учасниками ринку капіталу, як:

- Адміністратор НПФ-укладає пенсійні контракти з вкладниками, веде облік пенсійних внесків та інвестиційного доходу на індивідуальних пенсійних рахунках учасників, здійснює нарахування та виплату пенсійних коштів;
- Компанія з управління активами (надалі-КУА)-забезпечує примноження пенсійних

коштів шляхом їх інвестування в різні фінансові інструменти (акції, облігації, депозити, інше) відповідно до вимог законодавства;

- Банк зберігач-контролює дотримання таких вимог, проводить операції з перерахування пенсійних коштів та забезпечує зберігання активів.

Одним з головних завдань, що постають перед недержавними пенсійними фондами, - це мобілізація фінансових ресурсів, трансформація їх в інвестиційний капітал з здійсненням виплат учасникам НПФ у майбутньому.

Також слід відмітити, що для НПФ властиво формувати портфель, до якого входять об'єкти інвестування з мінімальним ступенем ризику. Тому особливого значення набуває вибір інвестиційних інструментів, використовуючи які НПФ зможуть забезпечити захист коштів учасників від інфляційних процесів і при цьому отримувати певний приріст капіталу.

Станом на 30.09.2021 року основними напрямками інвестування пенсійних активів НПФ стали державні цінні папери (46,3%), грошові кошти на рахунках у банках (35,0% інвестованих активів), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (9,7%), об'єкти нерухомості (3,1%), облігації внутрішніх місцевих позик (2,5%) [3].

За даними УАІБ, загальна чиста вартість активів (ЧВА) 55 недержавних пенсійних фондів станом на 31.01.2022 рік, становила 2172,74 млн грн. Відповідно до показників попереднього періоду, загальне збільшення чистої вартості активів склало + 24, 14 млн грн [4].

Враховуючи вищезазначене, слід наголосити на перевагах НПФ:

- по-перше, кожен учасник залишається власником своїх коштів і щоденно може їх контролювати. У випадку незадоволення діяльністю конкретного фонду, можна перевести гроші до іншого відкритого НПФ;

- по-друге, ці структури не є комерційними, тому всі активи НПФ є коштами учасників та йдуть на майбутню пенсію (зрозуміло, за відрахуванням передбачених законодавством витрат на обслуговування НПФ);

- по-третє, діяльність НПФ жорстко контролюється Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку та податковими органами.

Підсумовуючи, можна зазначити, що поступове збільшення кількості учасників НПФ позитивно впливатиме на формування фінансової культури, збільшуватиме рівень відповідальності населення в питаннях власних накопичень. За умов зростання реальних доходів та сформованої довіри населення до таких структур як НПФ, передбачуваним стане й активне залучення населення до участі в інших програмах ринків капіталу.

Водночас, враховуючи сучасний етап розвитку недержавних пенсійних фондів, зокрема й корпоративних, в Україні необхідне осучаснення регламентування правил роботи фонду з пенсійними накопиченнями. Окрім того, впровадження корпоративних пенсійних програм на підприємствах пов'язане з організаційними витратами. Тому для активізації розвитку даного сегменту недержавного пенсійного забезпечення вкрай важливим є його податкове стимулювання.

Ключові слова: недержавні пенсійні фонди, пенсійне забезпечення, пенсійні виплати.

Список використаних джерел

1. Пенсійна система: підручник / В. І. Грушка, Ю. І. Скулиш, С. М. Лантєв, В. Г. Фатхутдінов, А. Й. Француз, І. І. Румик, О. О. Пилипенко; За ред. В. І. Грушка, Ю. І. Скулиш; Університет «КРОК». 4-те вид., доп. і перероб. Київ, 2019. 512 с.
2. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
3. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). URL: <https://www.nssmc.gov.ua>
4. Українська асоціація інвестиційного бізнесу (УАІБ): URL: <https://www.uaib.com.ua>